

*Б. В. Дергалюк,
аспірант, асистент кафедри економіки і підприємництва, НТУУ "КПІ"
А. В. Гречко,
к. е. н., старший викладач кафедри економіки і підприємництва, НТУУ "КПІ"*

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню інституційного середовища реалізації та розвитку лізингових відносин в Україні, визначенню ролі державних інститутів у процесі формування основних напрямів розвитку даного виду економічної діяльності. Значна увага у статті приділена дослідженню нормативно-правової бази з питань регулювання лізингу та формуванню шляхів вдосконалення окремих складових інституційного середовища, що впливають на розвиток лізингових відносин.

The article is devoted research of institution environment of realization and development of leasing relations in Ukraine, to determination role of institutes in the process of forming basic directions development this type of economic activity. Considerable attention in the article is spared research normatively right bases on questions adjusting of leasing and to forming of ways of perfection of separate constituents of institution environment, which influence on development of leasings relations.

Ключові слова: лізингові відносини, державне регулювання, інституційне середовище, законодавство, органи державного регулювання.

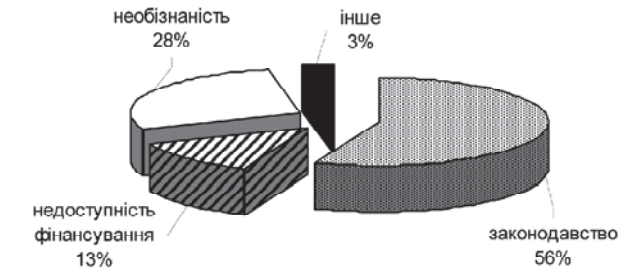
Key words: leasings relations, government control, institucijne environment, legislation, organs of government control.

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку економічних відносин надзвичайно актуальним є питання державного регулювання. Це зумовлено низкою особливостей трансформаційних процесів національної економіки. Так, останні двадцять років України перебуває на стадії переходу від жорстко регульованої до соціально орієнтованої ринкової економіки, що супроводжується низкою кардинальних реформ, котрі, у більшості випадків, не лише не забезпечують бажаний ефект, а й негативно впливають на розвиток господарських процесів у країні. Однією з причин такої ситуації стало те, що з набуттям Україною незалежності, було прийнято низку макроекономічних рішень, які визначали майбутні вектори розвитку країни і абсолютно не враховували специфіку інституційного середовища нової держави. Зокрема, це стосується швидкого, економічно неефективного переходу від державної до приватної власності та різкої переорієнтації економіки на принципи вільного ринку. Таким чином на сьогоднішній день увага вчених все більше зосереджується на дослідженні впливу інституту держави на формуван-

ня ринкового простору в Україні, адже проведення виваженої державної політики є фактором динамічного соціально-економічного розвитку, умовою стабільності та ефективної життєдіяльності суспільства, досягнення успіху в глобальній конкурентній боротьбі.

За сучасних умов функціонування підприємницького сектора і відсутності інвестицій в оновлення основних засобів значну роль відіграють лізингові відносини, розвиток яких значною мірою залежить від ефективного державного регулювання та сприятливого інституційного середовища. Одним з чинників державного управління лізинговими відносинами є створення відповідної нормативно-правової бази, оскільки без неї ринок є невпорядкованим і розвивається хаотично. На сьогоднішній день в економічній літературі існує ряд окремих досліджень присвячених лізинговим відносинам в Україні та низка досліджень різних аспектів інституційної економічної теорії. Серед провідних вчених, що займаються питаннями лізингу доцільно відмітити І. Драгана, Л. Мельника, В. Бакуменка, М. Брагинського, Н. Внукової, В. Хобти, О. Ольховікова, М. Лещенка, В. Горе-

* Під необізнаністю мається на увазі необізнаність бізнесу у перевагах лізингу поряд з банківськими кредитами тощо.

Рис. 1. Результати опитування Асоціації лізингодавців України "Що стримує розвиток лізингу в Україні" (побудовано за даними www.leasing.org.ua)

микіна, В. Кузьміна, О. Чекмарьової, Т. Загороднього, І. Лукінова.

У свою чергу, значний інтерес з питань інституційного забезпечення розвитку економічних процесів викликають праці: Т. Веблена, Дж. К. Гелбрейта, Р. Коуза, Д. Норта, А. Алчіана, Г. Демсеца, Дж. фон Неймона, Г. Саймона та інших. Безпосередньо проблемам державного регулювання лізингу присвячено праці роботах В. Александрової, Н. Внукової, В. Геєця, А. Пересади, М. Якубовського, В. Іванишина та ін.

Поряд з цим, в економічній літературі аспект інституційного забезпечення державного регулювання лізингових відносин є недостатньо дослідженим, потребує подальшого ґрунтовного аналізу існуюча законодавча база з даного питання, що дасть змогу закласти фундамент для розробки дієвого механізму регулювання економічних процесів пов'язаних з лізинговими відносинами.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даного дослідження є систематизація і аналіз законодавчих документів з питань регулювання лізингових відносин, визначення ролі держави в процесі регулювання даного напрямку економічної діяльності, а також виявлення шляхів вдосконалення окремих складових інституційного середовища, пов'язаних з розвитком лізингу в Україні. У дослідженні було використано методи наукової абстракції, синтезу, аналізу, системний підхід, основні тези інституціональної теорії та нормативно правове забезпечення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Ключовою умовою динамічного розвитку національної економіки за сучасних умов є інституційна політика як структуро формуючий фактор постіндустріального розвитку.

Термін "інститут" (від лат. — *institutum* — встановлення, установа) запозичений з юриспруденції. Тому сутнісними характеристиками цієї категорії виступають як юридичні норми, так і порядок встановлення зв'язків між ними, що надає можливість упорядкувати (регламентувати) стосунки між суб'єктами права з метою надання їм стійкого характеру, для чого і створюються відповідні організаційні структури та органи контролю [1, с. 8].

Спорідненим з ним є термін "інституція" як організація, орган, установа, фірма, які беруть участь у формуванні каркасу суспільної життєдіяльності, беручи на себе функції управління та регулювання, контролю за виконанням інститутів.

Таким чином, інституціоналізація національної економіки може бути визначена як процес становлення та функціонування мережі суспільних інститутів та інституцій, функціями яких є структурування взаємовідносин між економічними суб'єктами, узгодження їхніх інтересів, а також обмеження, що формують мотиваційні та поведінкові механізми.

Провідна роль у формуванні інституційного поля діяльності в межах національного господарства належить державі як комплексній суспільній інституції. Ринкові регулятори вже неодноразово довели свою неспроможність самостійно боротися з проблемами, що постають на шляху розвитку економічних процесів. Зокрема, досить чітко це помітно в умовах кризи, коли ринок сам по собі не може загальмувати спад виробництва, подолати проблеми зайнятості, розподілу доходів, підтримати галузі, які зазнали найбільших втрат в наслідок дії кризи тощо. Проте абсолютно відмовитись від ринкових механізмів неможливо, оскільки це загрожує необґрунтованою експансією державного втручання у різні сфери суспільного життя, бюрократизацією економічних відносин, посиленням влади чиновників. Тому вже протягом досить тривалого періоду часу провідні спеціалісти в галузі економіки намагаються встановити оптимальне співвідношення між ринковим і державним регулюванням. А одним з головних чинників інституційного забезпечення державного регулювання економічних відносин є створення дієвої нормативно-правової бази. Саме вона лежить в основі цільової сутності держави на сучасному етапі розвитку економічних систем та їх структурних елементів.

У структурі національного господарства на сьогоднішній день все ще можна спостерігати значну кількість диспропорцій та прогалин, які вимагають від держави активного втручання у процеси становлення та підтримки функціонування "раціонального" (дієвого) ринку та його інфраструктури.

Одним з таких елементів ринку та його інфраструктури виступає лізингова діяльність. Її роль та значення для проведення структурних трансформацій у сучасних умовах важко переоцінити, особливо з точки нагромадження, перерозподілу та оновлення основного капіталу, підвищення інноваційної активності підприємств, а також здійснення комплексної технологічної модернізації економіки.

У той же час варто зауважити, що показники діяльності лізингових компаній, їх участь у відтворювальних процесах фактично не регулюється державою на належному рівні, що й визначає переважно негативну динаміку означених процесів і показників, їх постійне коливання від поступового зростання до швидкого падіння.

Єдиним реальним механізмом регулювання лізингової діяльності на сьогоднішній день виступає активізація регуляторної діяльності самих лізингових компаній, а також Асоціації лізингодавців України.

Так, за даними офіційного сайту Асоціації, на сьогоднішній день основним джерелом стримування даного виду діяльності в національному господарстві виступає непродумана політика держави, а в першу чергу — невідпрацьоване законодавство.

На сьогоднішній день виділяють чотири блоки нормативно-правових актів, що формують формальну інституційну базу розвитку національної економіки:

- 1) норми Конституції України;
- 2) закони України;

3) законодавчі акти (постанови ВРУ та Декрети КМУ в межах делегованих йому ВРУ повноважень);

4) підзаконні акти (Укази та розпорядження Президента, постанови та розпорядження КМУ, нормативні акти органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування).

Щодо першого блоку, то в Конституції України нічого не говорить про регулювання лізингової діяльності. Але у Конституції зазначено ряд функцій Кабінету Міністрів України, що опосередковано впливають на формування і розвиток лізингових відносин, серед яких: забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; розробка і реалізація загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; забезпечення рівних умов розвитку всіх форм власності; управління об'єктами державної власності відповідно до закону тощо [5].

Основні питання правового регулювання лізингових відносин висвітлені у законах України:

— відносини, що виникають при здійсненні учасниками лізингової діяльності своїх функцій на ринку (договірні правовідносини) врегульовано Цивільним [4], Цивільним процесуальним [6], Господарським [2] та Господарським процесуальним кодексами України [7];

— Цивільний кодекс України визначає загальні правові ознаки для всіх видів лізингу;

— Господарський кодекс України передбачає організаційно-правові основи створення суб'єктів господарської діяльності, в тому числі і лізингових компаній, та їх функціонування. Також у кодексі визначено категорію "лізинг", зазначені особливості здійснення лізингової діяльності тощо [2]. Поряд з цим певні особливості створення та діяльності суб'єктів лізингових відносин у організаційно-правових формах господарських товариств встановлені Законом України "Про господарські товариства" [3];

— щодо фінансових правовідносин та методології їх обліку з суб'єктами ринку, то вони врегульовані Податковим кодексом України [8], Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [9], іншими нормативно правовими актами;

— нормами Закону України "Про фінансовий лізинг" врегульовано правові, організаційні та економічні відносини у сфері лізингової діяльності [10];

— Закон України "Про інвестиційну діяльність" [11] спрямований на забезпечення захисту прав, інтересів та майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на підвищення ефективності інвестиційної діяльності в Україні, розвиток міжнародного економічного співробітництва та інтеграції. Цей закон має вплив на здійснення лізингової діяльності, оскільки остання має інвестиційну природу;

— метою Закону України "Про банки та банківську діяльність" [12] є забезпечення стабільного розвитку банків в Україні та створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення законних інтересів вкладників та клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України і підтримки вітчизняного виробника, що має безпосередній вплив на розвиток лізингових відносин;

— перелік фінансових послуг та порядок їх надання передбачений Законом України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [13]. Ним передбачено створення правових засад для

захисту інтересів споживачів фінансових послуг, правове забезпечення діяльності та розвиток конкурентоспроможного ринку фінансових послуг в Україні, правове забезпечення єдиної державної політики у фінансовому секторі економіки України. Варто зазначити, що цим законом лізинг визначається як вид фінансової послуги;

— Законом України "Про підприємництво" [14] визначені основні засади здійснення підприємницької діяльності. Для нас цей закон є цікавим у зв'язку з тим, що у ньому також приділяється увага лізингу. Згідно зазначеного закону, лізинг є інструментом державного регулювання підприємницької діяльності.

Законодавчі акти та підзаконна база представлені великою кількістю нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших органів виконавчої влади, постановами судових інстанцій тощо.

У той же час провідні дослідники у сфері лізингу, а також самі суб'єкти ринку лізингу зазначають, що більшість з них містить у собі ряд неточностей, суперечностей. Зокрема:

— неоднозначність трактування окремих положень нормативно-правових актів щодо операцій лізингу;

— неврегульованість окремих складових лізингової діяльності, зокрема питань вторинного лізингу, повернення предмета лізингу лізингодавцю, взаємовідносин між учасниками лізингу у випадку пошкодження предмета лізингу тощо;

— нестабільність законодавства, що створює додаткові ризики для лізингу, який за своєю сутністю є довгостроковою операцією;

— недостатня інтеграція у міжнародне законодавче поле щодо лізингу: національні положення (станданти) обліку, що стосуються операцій лізингу, не повною мірою відповідають міжнародним стандартам; по більшості національних стандартів обліку відсутні методичні рекомендації;

— Україна не є учасником цілого ряду міжнародних конвенцій, які стосуються лізингу;

— відсутність дієвих державних програм стимулювання використання лізингу як джерела оновлення основних фондів;

— несприятливий податковий клімат: дискримінаційний податковий режим в оподаткуванні податком на додану вартість відсотків та комісій лізингодавців при фінансовому лізингу (порівняно з банками); відсутність прийнятної податкової амортизації по лізингових активах, що належать до основних засобів виробничого призначення (3 група основних засобів); безпідставність сплати при міжнародному фінансовому лізингу податку (15%) на весь лізинговий платіж, що надходить нерезиденту; неможливість віднесення на валові витрати всіх коштів, що витрачаються на страхування лізингових активів.

Крім того, держава покликана законодавчо регулювати не лише правові, а й економічні відносини, що виникають на ринку. Функції державного регулювання здійснюють уповноважені органи державної влади, різноманітні державні та недержавні інституції [15].

В Україні на сучасному етапі державне регулювання фінансового ринку безпосередньо покладено на Національний банк України в частині регулювання ринку банківських послуг, включаючи лізингові операції, Державну комісію з цінних паперів та фондового ринку, в частині регулювання ринку капіталу та ринку похідних фінансових інструментів та Державну комісію з регулю-

вання ринків фінансових послуг в частині регулювання діяльності фінансових посередників, а саме, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, лізингових компаній на ринку [13]. Але, крім того, суттєві важелі впливу на функціонування ринку лізингових послуг мають також Міністерство фінансів України, Рахункова палата, Фонд державного майна, певною мірою функціонування фінансового ринку знаходиться під наглядом Антимонопольного комітету, а також Державного комітету фінансового моніторингу України.

Отже, Національний банк України здійснює регулювання ринку банківських послуг, а отже, і лізингових операцій, що здійснюють банки. Правове регулювання лізингових операцій, які здійснюють банки, має певну специфіку, яка полягає у тому, що:

— лізингові операції може здійснювати будь-який банк без отримання додаткових ліцензій, дозволів тощо [12];

— лізингова угода є для банку фінансовим посередництвом, кредитною операцією, різновидом банківського кредиту [2; 12];

— банки можуть купувати предмет лізингу лише за рахунок власних коштів [4];

— відсотки за банківськими лізинговими угодами не можуть бути нижчими, ніж відсоткова ставка за кредитами, яку отримує банк, і відсоткова ставка, яку сплачує банк за депозитами [12].

Держфінпослуг є державним органом виконавчої влади, який безпосередньо здійснює регулювання лізингової діяльності в Україні.

Необхідно зазначити, що послуги фінансового лізингу мають право надавати:

— фінансові установи, які внесені до Державного реєстру фінансових установ у порядку, встановленому законом;

— юридичні особи, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але мають визначене законом та нормативно-правовими актами Держфінпослуг право надавати послуги фінансового лізингу.

Метою державного регулювання ринку лізингу здійснюваного Держфінпослуг є, зокрема:

— проведення єдиної та ефективної політики в сфері фінансових послуг;

— захист інтересів споживачів фінансових послуг;

— створення сприятливих умов для розвитку та функціонування ринків фінансових послуг;

— сприяння інтеграції в європейський та світовий ринки фінансових послуг;

Також Держфінпослуг здійснює нагляд за ринком лізингу. Основними напрямками нагляду є:

— внесення інформації про лізингові компанії до Державного реєстру фінансових установ;

— взяття на облік юридичних осіб — суб'єктів господарювання, які за своїм правовим статусом не є фінансовими установами, але мають визначену законами та нормативно-правовими актами Держфінпослуг можливість надавати послуги фінансового лізингу;

— отримання від суб'єктів нагляду Держфінпослуг звітності (електронної) щодо надання фінансових послуг;

— проведення виїзних та безвиїзних перевірок фінансових установ;

— застосування заходів впливу та накладання адміністративних стягнень у разі порушення законодавства України про фінансові послуги.

У той же час варто зауважити, що на сьогоднішній день спостерігається нечіткість виконуваних основними органами влади щодо регулювання лізингових відносин функцій, їх розношеність.

Досить часто органи влади лобіюють власні інтереси у "потрібних" компаніях або ж формують такі умови на ринку, які є більш вигідними банківським та іншим кредитним установам. При цьому групи інтересів не борються за владу чи контроль над певними сферами, оскільки для них політична влада не є метою, а скоріше засобом, за допомогою якого вони задовольняють власні інтереси, потреби і реалізують амбітні мотиви.

"Прикладом цього є постанова кабміну про порядок надання техніки в лізинг, коли держава частково компенсує платежі за цю техніку. Така компенсація стосується лише дуже потужних тракторів і комбайнів, сівалок і іншого знаряддя, яке в Україні майже не виробляється... Крім того, комплект такої надпотужної техніки рентабельний на полі розміром не менш декілька тисяч гектарів... Це відвертий лобізм інтересів"¹.

З проведеного дослідження видно, що відповідно до законодавства України існує ряд законодавчих та підзаконних документів які регулюють лізингові відносини, а також існують певні інститути держави, які мають прямий вплив на їх розвиток, хоча і не завжди досить продуктивний та раціональний з точки зору всіх зацікавлених сторін. Однак даний аналіз говорить про те, що Україна має досить специфічне і неоднозначне у трактуванні лізингове законодавство, яке передбачає існування ряду інструментів прямого та опосередкованого впливу на лізингові відносини.

Пряме регулювання включає всі форми фінансової підтримки, яку держава надає суб'єктам лізингу (дотації, участь у капіталі лізингових компаній, гарантії й т.п.) і наявність законів прямої дії, а також ряд інструментів адміністративного впливу. До законів прямої дії варто віднести Цивільний кодекс України [4], Господарський кодекс України [2] і Закон України "Про фінансовий лізинг" [10].

Опосередковане (непряме) регулювання впливає на лізинговий ринок через результати проведення певної інвестиційної, кредитно-грошової, податкової, амортизаційної, зовнішньоекономічної, у тому числі митної й тарифної політики, закони непрямой дії та закони, що регламентують здійснення інших видів економічної діяльності.

Таким чином, спираючись на результати проведеного дослідження та ґрунтовного аналізу законодавчої бази, а також напрямів впливу державних інститутів на лізингові відносини можна говорити про те, що на сьогоднішній день у даній сфері доцільним буде проведення наступних заходів:

— впровадження інноваційних механізмів забезпечення фінансування лізингової діяльності;

— надання податкових пільг суб'єктам, що реалізують лізингові відносини;

— субсидування (часткова компенсація) процентної ставки за кредитами банків суб'єктам лізингових відносин;

— страхування лізингової діяльності. Інструменти страхування набувають все більшого поширення у сучасних умовах господарювання. Адже саме вони дозволя-

¹ Щодо мораторію на продаж землі : висловлювання експертів [Електронний ресурс]. — Режим доступу до даних: <http://forum.te.ua/showthread.php?t=26270>

ють лізингодавцям та їх клієнтам мінімізувати власні ризики та компенсувати збитки;

— розробка та реалізація програм розвитку лізингу на рівні країни, регіонів;

— використання лізингового механізму фінансування для задоволення потреби у інвестиціях в оновлення основних засобів державних підприємств.

— розробка та реалізація державних програм підтримки суб'єктів малого підприємництва через лізингове фінансування;

— удосконалення інституційної бази лізингу, а також формування механізмів протидії тіньовим лізинговим схемам.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день надзвичайно важливим є питання державного регулювання економічних відносин, точніше, його оптимальне поєднання з ринковими механізмами забезпечення ефективного функціонування соціально-економічних процесів. З огляду на це комплексне дослідження проблеми інституційного забезпечення державного регулювання лізингових відносин дозволило систематизувати і узагальнити основні нормативно-правові засади регулювання лізингових відносин в Україні, що є однією з головних передумов подальшого аналізу даного напрямку економічної діяльності.

Інституційне підґрунтя здійснення лізингової діяльності закладено в Конституції України і реалізується через ряд законодавчих документів (Цивільний та Господарський кодекс, Закони України "Про фінансовий лізинг", "Інвестиційну діяльність" тощо). Основними інституційними одиницями, що безпосередньо здійснюють державне регулювання лізингових відносин є КМУ, Національний Банк та Держфінпослуг. Перелічені інститути мають безпосередній вплив на розвиток лізингових відносин та мають забезпечувати сприятливі умови для суб'єктів лізингу, адже лізинг є одним з найбільш вигідних та перспективних напрямків забезпечення підприємницького сектора основним капіталом. Саме з огляду на цей факт, доцільним буде проведення ряду заходів спрямованих на покращення інституційного середовища розвитку лізингових відносин, серед яких: надання податкових пільг суб'єктам лізингової діяльності, впровадження інноваційних механізмів забезпечення фінансування лізингової діяльності, здійснення заходів по оновленню основних засобів державних підприємств через механізм лізингу.

Проте, насамперед, в умовах, що склалися на сьогоднішній день в економіці України, нормативно-правова база з питань регулювання лізингових відносин має бути спрямована на забезпечення рівноваги попиту і пропозиції на ринку лізингових відносин, оскільки непропорційний розподіл інвестиційних ресурсів та інвестиційних можливостей ставлять у неординарне становище учасників ринкових відносин. Дана ситуація вимагає запровадження належних правових норм, що будуть покладені у основу регуляторних, організаційних, фінансово-економічних, адміністративних механізмів з управління лізинговою діяльністю.

Література:

1. Тарушкин А.Б. Институциональная экономика: [учеб. пособие] / А.Б. Тарушкин. — СПб: Питер, 2004. — 368 с.

2. Господарський кодекс України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 2003. — 144 с. — (Бібліотека офіційних видань) (Господарський

кодекс України: № 18, № 19-20, № 21-22 / Верховна Рада України, 2003. — 144 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

3. Про господарські товариства: Закон України; поточна редакція від 01.01.2011 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.rada.gov.ua.

4. Цивільний кодекс України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 2003. — (Бібліотека офіційних видань) / Верховна Рада України, [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Конституція України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 1996. — 141 с. (Бібліотека офіційних видань) (Конституція України: № 30 / Верховна Рада України, 1996. — 141 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>).

6. Цивільний процесуальний кодекс України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 2004. — 492 с. — (Бібліотека офіційних видань) (Цивільний процесуальний кодекс України: № 40-41, 42 / Верховна Рада України, 2004. — 492 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>).

7. Господарський процесуальний кодекс України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 1992. — 56 с. — (Бібліотека офіційних видань) (Господарський процесуальний кодекс України: № 6 / Верховна Рада України, 1992. — С. 56 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>).

8. Податковий кодекс України / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 2011. — 112 с. — (Бібліотека офіційних видань) (Податковий кодекс України: № 13-14, № 15-16, № 14 / Верховна Рада України, 2011. — 112 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>).

9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України; поточна редакція від 12.05.2011 року / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

10. Про фінансовий лізинг: Закон України; поточна редакція від 11.12.2003 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

11. Про інвестиційну діяльність: Закон України; поточна редакція від 17.02.2011 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

12. Про банки і банківську діяльність: Закон України; поточна редакція від 16.06.2011 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України; поточна редакція від 16.06.2011 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

14. Про підприємництво: Закон України; поточна редакція від 19.06.2009 року. / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

15. Бодров В.Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. / В.Г. Бодров, О.М. Сафронова, Н.І.Балдич. — К.: Академвидав, 2010. — 520 с. — (Серія "Альма-матер").

Стаття надійшла до редакції 11.07.2011 р.